

GLASILO HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA (HDPZ)

ISSN 1331-4688

politički
ZATVORENIK

GODINA XIX. - SRPANJ/KOLOVOZ 2009. CIJENA 25 KN BROJ **208/209**

**Čestitamo Dan
domovinske zahvalnosti!**

ZBOGOM, SANADERU, DOBRO DOŠAO HEBRANG!

Iznenadujuća ostavka predsjednika vlade Ive Sanadera imat će bitne posljedice na život svih građana, pa tako i na udругu i članove Hrvatskog društva političkih zatvorenika. Teško je u vezi te ostavke reći i napisati nešto novo, što već nije objavljeno, no svejedno, mislim kako je potrebno da se čuje i naš glas. I to ne radi kvalifikacije takvog čina, ili zbog analize razloga radi kojih je ostavka podnesena baš u ovom trenutku, što to znači za sudbinu hrvatske države u ovim kriznim vremenima, je li to dobro ili loše za Hrvatsku?

I još nešto, ne zanima me njegov - Sanaderov - osobni interes.

Mislim da bi bilo dobro, da je ostao na položaju premijera do konca mandata. No, kako to više nije, štoviše, imamo već i novu premijerku u osobi Jadranke Kosor, okrenimo se onomu što predstoji. S obzirom na to da on osobno nije bio kreator gospodarske politike, nema razloga da neizbježne promjene i mjere provede nova Vlada i to odmah posebno dvije; **smanjenje javne potrošnje i štednju na svim područjima, te borbu protiv korupcije.**

Dobra strana Sanaderove ostavke jest njegovo odustajanje od kandidature za mjesto predsjednika Republike, čime bi do konca godine paralizirao vladu da donosi životno važne odluke, što bi imalo za posledicu još veću gospodarsku krizu.

Vjerujem, ipak, da je glavni motiv za iznenadnu ostavku premijera bilo razočaranje u institucije EU. Po svim pokazateljima ali i izjavama odgovornih europskih činovnika, bili smo na korak do ulaska u EU. Danas smo u situaciji kad godinu našeg pristupa ne može nitko predvidjeti. A budući da je Ivo Sanader uložio u taj projekt svu svoju energiju, i boljeg Hrvata za taj posao nismo mogli imati, razumljivo je njegovo razočaranje, nakon što je od mnogih europskih čelnika koje je znao nazivati prijateljima izigran.

Mi, bivši politički uznici, ne doživljavamo odgodu našeg ulaska u EU kao poraz i neuspjeh. Žalimo samo, što se naš premijer tijekom pristupnih pregovora često dodvoravao, davao ustupke, nastupao ispod dostojanstva. Na stranicama našeg mjesečnika sigurno smo desetak puta upozoravali - u EU uspravno, nikako i nikada ponizno. Da smo se tako postavili, rezultat pristupnih pregovora bio bi bolji ili nikakav, kao što je i danas nakon petogodišnjeg puzanja.

Jasno da ovaj događaj nisu propustili ocijeniti svi oni - domaći i strani - koji se još uvijek ne mogu pomiriti s nestankom komunističke Jugoslavije, a postojanjem neovisne Hrvatske. Oni, kao i uvijek, točno znaju što se dogodilo: «Na povlačenje su ga natjerali desničari predvođeni Hebrangom...» Za takve je biti ljevičar politički pozitivno, a bit desničar toliko negativno, da bi ukazom predsjednika Republike desničare trebalo zabraniti. A zašto? Ljevičari nikad ne spominju pripadnost svojoj domovini, oni su građani svijeta poput «proletera svih zemalja», dok desničari naglašavaju svoje domoljublje i to im je motivacija za rad.

Mi smo počašćeni, da se u tom kontekstu proziva naš član dr. Andrija Hebrang, te s nestrpljenjem očekujemo potvrdu njegova dobrog zdravstvenog stanja - što će reći - potvrdu kandidature za predsjednika Republike; i to smatramo dobrom posljedicom premijerove ostavke. Desničar, antifašist i antikomunist, za početak ima sigurnih pet tisuća glasova među članovima svoje udruge.

*Alfred OBRANIĆ, predsjednik
Hrvatskog društva političkih zatvorenika*

politički **ZATVORENIK**

GLASILO HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA

PREDSJEDNIK DRUŠTVA
Alfred Obranić

UREDNIČKI ODBOR GLASILA
Višnja Sever, Andrija Vučemil,
Ljubomir Brđar, Zorka Zane,
Jure Knezović

GLAVNI UREDNIK
Tomislav Jonjić

UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Vojnovičeva 15
tel: 01/46 15 437, 46 15 438
fax: 01/46 15 437
e-mail: hdpz-sred@hdpz.t-com.hr

PRIJELOM I TISAK
MINI-PRINT-LOGO d.o.o. Varaždin

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 15 kn
Godišnja pretplata za Hrvatsku 180 kn
za inozemstvo: **Europa** 310 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 510 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti

***
Žiro račun: 2503007-1100009317
kod Volksbank d.d. Zagreb
Devizni račun: 416446-7101 S.W.I.F.T.
Code **VBCRHR22** kod Volksbank d.d. Zagreb

***
Rukopisi se ne vraćaju,
list uređuje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.

***
Uredništvo ne odgovara za navode
i gledišta iznesena u pojedinim priložima

***
Za sve informacije i kontakte u svezi sa
suradnjom i pretplatom tel.: 01/46 15 437
radnim danom od 9.00 do 13.00 sati.

***
ISSN 1331-4688

***
Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn

***
<http://www.hdpz.t-com.hr>

ZAŠTO HERCEG – BOSNA?

Zajednica hercegovačkih Hrvata (ZHH) u Švicarskoj organizira već niz godina jesensku kulturno-zabavnu večer u humanitarne svrhe pod nazivom „Herceg Bosna srce moje – vratimo djeci osmjeh na lice“ (tekst na pozivnici glasi točno ta-

Naziv "Bosna i Hercegovina" koristi se tek od 2. pol. XIX. stoljeća

ko – autorova primjedba). Prikupljenim novcem s tih večeri pomažu se dječji domovi, siročad ili socijalno ugrožene obitelji s malodobnom djecom po Bosni, Hrvatskoj i Hercegovini. Svi darovi, a radi se o više desetaka tisuća švicarskih franka, uredno su uknjiženi s priloženim, potpisanim potvrdama primatelja. Na godišnjoj skupštini ZHH u Zürichu 14. ožujka 2009. godine, Upravni je odbor obavio

Piše:

Tihomir NUIĆ

jestio nazočne da će vjerojatno morati promijeniti naziv humanitarne priredbe jer, eto, stižu pritužbe na spominjanje „Herceg-Bosne“, zbog čega stanoviti ljudi ne žele sudjelovati u toj po sebi plemenitoj akciji. Nakon kraće diskusije, Upravni me je odbor zamolio da napišem nešto o pojmu „Herceg-Bosna“ kako bi oni to objavili na internetskoj stranici udruge.

Ovdje najprije valja naglasiti da je stvar Upravnoga odbora kako će nazvati neku priredbu. Oni sami moraju procijeniti kojim će odgovarajućim sredstvima i ljudima na moralno odgovoran način postići svoj cilj, u ovom slučaju prikupiti novac koji će u ime udruge podijeliti potrebnima. To je isključivo u nadležnosti Upravnog odbora koji će na sljedećoj godišnjoj skupštini podnijeti izvješće i s punom odgovornošću stati pred svoje članove.

Druga se primjedba odnosi na nesigurnost Hrvata, unatoč stečenoj slobodi, kad je u pitanju njihov narodni, nacionalni i kulturološki identitet. Za to ima više uzroka, a jedan je svakako nedostatak povijesne i jezične podloge. Prof. Ivo Škarić o tome sažeto kaže: „kad netko kaže *milion* umjesto *milijun*, ništa se ne gubi u komunikacijskom smislu, gubi se na identitetu, jer ti nisi onda dovoljno ti“. (Glas Koncila, 4. siječnja 2009., str. 8). Daljnji uzrok nesigurnosti među Hrvatima je posvemašnje destruktivno djelovanje bivših **Titovih** pionira koji svjesno krivotvore činjenice i potkopavaju državno-pravne temelje Hrvatske. Kao jedan od

bezbroy primjera takvih pionirskih djelatnika među nama u Švicarskoj, neka nam posluži ovaj kratki citat: „I što da zaključno poručimo onima koji su se prepoznali u ovom opisu? Najteža kletva moje stare majke upućena Srbima na početku rata u Hrvatskoj – „*dabogda se sami sobom pozabavili?*“ - bila bi možda ipak preteška, kad znamo kakvim je plodom urodila“. Ovaj tekst, bez ikakva suosjećanja s hrvatskim prognanicima i njihovim popaljenim domovima, potpisuje **Dunja Gaupp** u *Društvenim obavijestima*, glasilu Hrvatske kulturne zajednice (br. 88, svibanj 2000.) - ni pet godina nakon *Oluje*. Unatoč tome što znamo da je u tako kratkom roku bilo nemoguće obnoviti sva hrvatska porušena naselja, podmeće nam se, po uhdanom običaju, krivnja za nestanak anakronog „bratstva i jedinstva“.

A kako neznanje u sebi može kriti veliku nesigurnost, neka nam posvjedoči sljedeći groteskni primjer iz *Aargauer Zeitung* (6. svibnja 2009.). Novinar sjedi u vlaku i osluškuje razgovor trojice mladića s nepoznatom djevojkom koja se rano zaputila na posao u bolnicu, a mladići se vraćali s noćnog izlaska. Nakon što im je objasnila da ima prijatelja i da s njom ne mogu računati kod noćnih izlazaka, kazala im je da se zove Nicole. Budući da oni nisu odavali svoja imena, upitala ih je, jesu li oni sva trojica „Jugoši“? Jedan se odmah usprotivio i kazao da on nije „Jugoš“ nego Makedonac. I pokaže na

Hrvatski jug.

Posljednjih godina, a osobito u posljednje mjesece do danas mnogo novine pišu o hrvatskim zemljama na jugu, t. j. o Dalmaciji i Herceg-Bosni. I ako „Domovi“ čitaoci znadu već prilično o tim zemljama, vrijedno je, da se nješto ponovi, a nješto dodade, prije nego razložimo najnovije glase, i što se tu na našem jugu snuje.

Premda je danas čitav hrvatski narod pod jednim vladarom, koji stoluje u Beču, ipak je naša domovina podijeljena na tri glavne hrpe: u jednoj je hrpi stara Hrvatska i njeđašnje turske tri županije (t. zv. „Slavonija“); u drugoj je hrpi Istra

Naziv Herceg-Bosna u svetojeronimskim izdanjima početkom XX. stoljeća

Mañi prinosi.

Vjeronana iz Herceg-Bosne.

Od HRVATSKOGA NARODA ĆIO I NAPIŠAO IVAN ZOVKO.

C. Ćini.

I. Ćatañe.

Ćovjeđi Ćini (Nastavak.) *Kad ostane ugrizak od zalogaja.*¹ Ni na što se ne Će prije pošnagnuti (polakomiti) vještice, kć na ugrizak. Kad ostane iza jeđeka (jela). U tom više one uđavaju. Ko je tada, kć oni (!) Nakite se (saberu se) i sakupe oko onog ugriska, kć c miroti (je narodnom mišljenju nekakov sitni zabaćeni mungolotrojni narod), a ne Će ni da ga se laznu (okusu), kć da je od smrti ilađ (lijek), nego samo u Ć bulu (gledaju) i deventaju (govore) nešto, ku zna, šta!

*Vražina se najvoli zakloniti pod noktima.*² Pod noktima, kad su u koga veliki nokti, najvoli se vražina i ouako statulebiti (zakloniti, nastaniti), da ga đovjek nosi, a onako Će se po gotovu nastaniti, kad mu se okaste (hoćnice) ostavi, jer mu tu imade pod noktima i hrane i hrane (obrane)

¹ Što ne vađa Bogu, ne vađa ni ljudu, a što ne vađa ljudu, ne vađa bogue ni Bogu. Što bih ja ostavio ugrizak od zalogaja, kad ga mogu snuđgati (poje-ti)! Zašto da bi mi se i on uđao, kć pudaru (Ćvar vinograda) pć smokve?

² Ružina je i neđaćan (griješan) hadet (obićaj) u ovijeh sadašnjih sudbenika i pisara, što sjede po kancelarijama (Narod tako izgovara, kao i „zemlana“ [zemaćska] vñda, „okruđala“ [okruđna] oblast, „neli-rađ“ [apelirati] i t. d.) i ostave po ovaj jedan veliki nokat. Za kog Će im ono bijesa! U nas ne bi liko ono držao, ven (već) da se je odrekao svoje (pameti).

Ivan Zovko u izdanjima JAZU također piše Herceg-Bosna

kolege, govoreći da ni oni nisu „Jugoši“ nego Hrvati, što ovi klimanjem glave potvrđuju. „Kakva razlika uopće postoji između tih pojmova“ – upita Nicole. Makedonac se trudi kako bi nešto rekao, pa rekne da je razlika ogromna, tražeći riječi kako bi joj objasnio tu razliku, dok mu na pamet ne padne sljedeće: razlika je kao između Nikeovih i Adidasovih tenisica!

II.

Države su na različite načine nastajale i dobivale svoja imena. Njemačka, Slovačka, Ćeška, Poljska, Mađarska, Hrvatska itd. su nazvane po svojim narodima. Za razliku od njih, Austrija je zemljopisni naziv za Istočno carstvo (Österreich) po kojemu su Austrijanci dobili ime. U Belgiji žive Flamanci, Valonci i Nijemci, ali prema državnom imenu naciju se naziva belgijskom. Isti je slućaj i sa švicarskom nacijom koju Ćine različiti narodi i kulture. Kneževinu Liechtenstein je prije više stoljeća kupio neki imućni plemić po kojemu je i dobila ime.

Bosna je vjerojatno dobila ime po rijeci Bosni. Ona je u početku bila mala zemlja kojom je neko vrijeme vladao ban. U srednjovjekovnim povijesnim mijenama gubila je i osvajala teritorije, bila ovisna i neovisna, „ali je većinom priznavala vrhovnu vlast ugarsko-hrvatskih kraljeva“ (K. Draganović). U jednom je razdoblju postojalo moćno bosansko kraljevstvo koje je vladalo dijelovima današnjih susjednih zemalja. A bilo je i obrnutih sluća-

Sreća u nesreći. Pripovijesti iz Herceg-Bosne. Za hrvatsku mladež izdao Hrvatski pedagoški zbor u Zagrebu 1908.

Verlobungs-Hochzeits — bräuche in Bosnien und Dalmatien, Wien 1899.

LITERATURA: J. Milanović, Nekrolog Ivanu Klariću, Književni pupoljci, Almanah đakovo savojevske učiteljske škole, Sarajevo 1912.

Herceg-Bosna u nakladi Hrvatskoga pedagoškog zbora 1908.

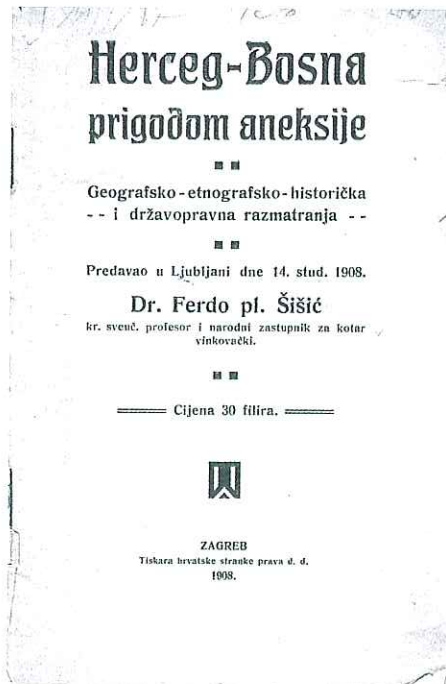
jeva. Godine 1463. osvajaju je Osmanlije i Bosna 1580. godine postaje pašalukom. S vremenom se taj pašaluk teritorijalno toliko proširio na račun hrvatskog kraljevstva da je „bosanski paša držao pod svojom vlašću područje veće nego ijedan bosanski kralj“ (Hazim Šabanović).

Primjerice, današnja „Bosanska Krajina“ je dugo nosila naziv „Turska Hrvatska“ jer je prije osmanlijskih osvajanja bila dijelom hrvatskog kraljevstva. Mirom u Beogradu 1739. godine utvrđene su sjeverne, zapadne i južne granice pašaluka koje su ujedno današnje granice između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

Povijesna vrela spominju Hum kao politički entitet još 925. godine. Srednjovjekovni Hum ili današnja Hercegovina nastala je ujedinjenjem kneževina Zahumlja

(zapadni dio) i Travunje (istočni dio) pod vladarom Sandaljem Hraniećem-Kosaćom (1392. – 1435.). Hercegovina (hercegova zemlja) je dobila ime po svome vladaru hercegu Stjepanu Vukčiću-Kosaći (1435. – 1466.). Osmanlije su je osvojile devetnaest godina nakon pada Bosne i ona tako postaje dijelom Osmanlijskog Carstva, uglavnom kao dio bosanskoga pašaluka. Pod upravom paše Rizvanbegovića u 19. stoljeću Hercegovina postaje posebnim pašalukom. Austro-Ugarska Monarhija je nakon okupacije 1878. godine povijesne zemlje Bosnu s jedne i Hercegovinu s druge strane ujedinila u jednu političku jedinicu pod imenom Bosna i Hercegovina i definitivno ozakonila jedan novi državno-pravni entitet. To se ime zadržalo do danas i u javnosti vrijedi kao povijesna kategorija.

Otkud ime Herceg-Bosna, tko ga je radio i u kojem kontekstu? Na ova pitanja ne možemo danas dati konaćni odgovor i morat ćemo sačekati historioğrfska istra-

I u znanstvenim raspravama koristi se naziv Herceg-Bosna (F. Šišić, 1908.)

CONSILIKUM

U poznatoj brošuri S. Radić koristi samo naziv Bosna i Hercegovina

ZATVORENIK

na, Dubrovnik 1818.

Izabrani spisi, Sarajevo 1950.

LITERATURA: H. Kreševljaković, *Pregled hrvatske knjige u Herceg-Bosni od najstarijih vremena do 1912.*; V. Karoman, *Bio-bibliografija starijih hrvatskih pisaca Bosne i Hercegovine, Život, 1979.*; I. Alilović, *Tragom hrvatske kulturne baštine u Hercegovini, Zagreb 1980.*

Hamdija Kreševljaković 1912. koristi naziv Herceg-Bosna

živanja, ako se uopće neki povjesničar upusti u taj posao. Ipak danas možemo sa sigurnošću ustvrditi da je sintagma Herceg-Bosna rabljena kao sinonim za Bosnu i Hercegovinu bez političkih konotacija.

Na moj upit, otkad se u hrvatskoj historiofiliji počeo rabiti pojam Herceg-Bosna i je li se rabio većinom u kulturološkom ili političkom smislu, jedan mi povjesnik odgovara da je to teško pitanje koje je i njega samoga dosta mučilo. I povjesničari poput **Ferde Šišića**, koji je 1908. godine objavio brošuru pod tim imenom,

koristili su pojam Herceg-Bosna. Povjesnika Ferdu Šišića se pak ne može smatrati starčevićancem.

U **Starčevićevim** spisima, obrađenim po **Blažu Jurišiću**, rabi se jedino Bosna i Hercegovina. Hrvatski političar **Stjepan Radić** u svojoj brošuri iz 1908. godine „Živo hrvatsko pravo na Bosnu i Hercegovinu“ stalno rabi hrvatski termin Bosna i Hercegovina (ili Bosna-Hercegovina), a ni jedan jedini put ne spominje Herceg-Bosnu. Postoji hipoteza da je ta kovаница novijeg datuma, a vezana je uz pobijanje bošnjaštva u doba **Benjamina Kallaya** i ima naglasak na hrvatstvu. No, to nije provjereno. U gotovo svim programima hrvatskih stranaka koristi se termin Bosna i Hercegovina.

A jedan drugi, također uvaženi povjesnik, piše da je termin Herceg-Bosna susretao u novinstvu političkih stranaka još početkom 20. stoljeća. Uvijek se koristio kao sinonim za BiH, ali s malo naglašenim hrvatstvom. Nadođaje, da se u historiofiliji taj termin uglavnom izbjegava.

I jedan u inozemstvu školovani i ve-

IVAN ZOVKO

HRVATSKO IME
U NARODNOJ PREDAJI
I OBIČAJIMA
BOSNE I HERCEGOVINE

Priradio Ivan Alilović

HKD sv. ĆIRILA I METODA
ZAGREB

*Naslovnica poznate Zovkove knjige
(pretisak)*

POLITIČKA KNJIŽNICA.

I.

Hrvatstvo starih Dubrovčana
i
bosnansko-hercegovačkih
muslimana

NAPISAO: S. B.

(PRETISKANO IZ „OBZORA“)

TISAK VINKA VOŠICKOGA U KOPRIVNICI
1927.

Brošura Stipana Banovića

Naši kršni Dalmatinci, Bosanci i Hercegovci pjevali su ovako:

Dalmacija, Herceg - Bosna,
Na Te Vladko je ponosa.

I konačno je narod sam ispjevao stihove, koji su oduševili i strance, kad su posjetili naše lijepo ubavo Hrvatsko Zagorje:

Umro je Stjepan Radić,
Živio dr. Maček,
Živila naša zemlja Hrvatska.

Herceg-Bosna u pjesmama u čast V. Mačeku

Поздрав ослобођеној Херцег-Босни
За време свечаног ручка у Сарајеву, Регент Александар одржао је следећи говор:

У месецу септембру 1920 године Регент Александар посетио је у триумфу ослобођену Херцег-Босну. Тај пут претстала сјајну манифестацију народне захвалности и непоколебљиве оданости.

Босна и Херцеговина биле су увек драге земље срцу нашег народа. Отакуда се за нас зна, ми браћу из ових крајева нисмо делили од осталих наших племена. Како би могло бити другачије? Први писмени споменик народним словом који се досада сачуван нашао, дело је сродника Немање и Кулина Бана. Зар би се другачије могло одбрати почитавање Св. Саве у Милешеву? Је ли краљ Твртко желео да продужи политику и славу Немање, када се приликом првог крунисања за краља опет у Милешеву позвао на сродство с њиме? Нису ли Босна и Херцеговина у исто време везивале два наша племена, Србе и Хрвате, који су се у овим крајевима приближили један другоме, нарочито за време туђинске азијатске владавине; а већ и пред овом владавином Твртко се, 1390. године прогласио хрватским Краљем.

Сам географски положај наменио је Босни и Херцеговини готово трагичну судбину, јер су ове две покрајине и народ који у њима живи били сублише изложени утакмици у суревњивости Рима и Бизантије, Беча и Стамбула, од чега су наши претци тако много препатили. Огуда је дошло да су друштвене, економске и верске прилике другачије се развијале него по осталим нашим земљама и да су чести нереди онемогућили сваки напредак. Али ни ти сви спољни, туђи, тако јаки утицаји нису били у стању одвојити наше претке од главнога стабла нашег народа. Стога и видимо да се два пута на Косову са осталом браћом боре за народну независност, а већ свима нама је у

*Herceg-Bosna u zbirci govora Aleksandra
Karadževića*

II.

Kakvo je Vaše mišljenje o budućim odnosima između naše države i Bugarske?

Ovakva »naša država«, kakva je danas, ne može prama ni jednomu susjedu — dakle ni prema Bugarskoj — biti iskreno miroljubiva, budući da je ovaj današnji režim zapravo u neprekidnom ratu ne samo s čitavim narodom hrvatskim, nego i s velikom većinom ostaloga pučanstva izvan Hrvatske, a na priznatom teritoriju Srba, Hrvata i Slovenaca. Bugarskoj je doduše na čelu iskreni prijatelj Srba i po svom dalekovidnom shvaćanju zapravo jedan jugoslavenski državnik, Aleksandar Stambolijski, koji bi — znam to posve stalno — odmah pristupio konfederaciji Hrvatske sa Srbijom, te bismo tako imali u istinu *podpunu* Jugoslaviju prema prvobitnomu evropskomu shvaćanju najdalekovidnijih Bugara, Srba, Hrvata i Slovenaca, od kojih ni jedan nikada nije bio za ovakovo primitivno niveliranje (rušenje), što ga provodi centralistički režim gđ. Pašić i Pribičevića, a kamo li bi bio za ovakva zvjerstva proti vlastitomu narodu, što ih taj barbarski režim provodi u Macedoniji, u Crnoj Gori, u Herceg-Bosni pa i u Hrvatskoj.

Prema tomu ovakova »naša država« ne samo da nije nikakvo rješenje iztočnoga pitanja na Balkanu, nego je to pogoršanje i otrovanje toga pitanja, što se najbolje vidi u današnjoj napetosti prema Bugarskoj, koja bi u drugim prilikama — tj. da si u Bugarskoj na vladi bugarski Pašić i Pribičević — bila već dovela do ponovnoga mrcvarenja između Bugara i Srba, a tim i do balkanskoga, a valjda i do ponovnoga evropskoga rata.

562

Iz pisma S. Radića S. M. Braloviću (1912.)

»NA POSAO, MUSLIMANSKA SELJAČKA BRACO!«

U nedjelju 24. studenoga 1935. posjetilo je nekoliko uglednih muslimana iz Herceg - Bosne gospodina predsjednika Dra Mačka, i tom je prilikom došao govor među ostalim i o muslimanskom svečanom mjesecu Ramazan, koji je započeo 28. studenoga. Gospodin predsjednik Dr. Maček rekao je:

»Kako vidim, Ramazan je ne samo mjesec posta, t. j. mjesec pokajanja i svakog uzdržavanja od ružnih stvari i zlih pomisli, mjesec skrušene molitve, nego je to ujedno i mjesec razgovora i dogovora o raznim narodnim poslovima.

Ovim povodom molim vas, da izručite svoj braći muslimanima, bez obzira na to, da li se već smatraju ili ne smatraju Hrvatima, moju najiskreniju čestitku.

Potsjećam tom prilikom na duboke islamske izreke, da je ljubav prema domovini jedna od prvih islamskih dužnosti, i da je pošten rad jedna vrsta iskrene molitve.

Spojivši smisao ovih dviju izreka u jedno, treba da svaki pravi musliman u vrijeme Ramazana najprije sam za sebe razmisli, a onda potraži kojega druga, pa se s njim porazgovori, te da zajedno okupe cijelo selo ili mahalalu na razgovor o svemu, što nas tišti, pa onda svi zajedno da pregnemo u odlučnom i neustrašivom radu, da sebi, a što je još važnije, djeci svojoj i unučadi svojoj

287

Iz knjige Mačekovih izjava
("Vođa govori", 1935.)

ma priznati povjesnik drži moje pitanje zanimljivim i pita se je li uopće ikada ranije pojam Herceg-Bosna bio decidirano korišten kao politički pojam. Da jest, bilo bi to do sada barem negdje tematizirano, što mu nije poznato. Možda je i to dokaz da naša historiografija ima još puno pitanja kojima se nije nikada bavila. On je mišljenja da je pojam Herceg-Bosna korišten iz „praktičnih“ razloga. Pa i poetskih. Jer nema pjesme u kojoj bi bilo mjesta za Bosnu i Hercegovinu, ali za Herceg-Bosnu ima. To je i pitanje slogova. Ako se malo prelistaju stariji hrvatski časopisi, posebno poetski prilozima u njima, naći ćemo na dosta mjesta spomen Herceg-Bosne. Herceg-Bosna je nakon 1945. zvučalo zastarjelo; jedan od razloga je avnojski duh koji je naglašavao republičke jedinice u vlastitoj definiciji. Nema političara poslije 1945. koji bi koristio termin Herceg-Bosna. Pa ni za vrijeme NDH nije se sustavno širila Herceg-Bosna, a s obzirom na ideološki i politič-

ko-zemljopisni koncept to nije bilo ni potrebno.

Slično mišljenje dijeli i povjesnik koji upozorava da je pojam Herceg-Bosna nastao vjerojatno nakon 1878. godine - kad je Berlinski kongres Austro-Ugarskoj Monarhiji povjerio mandat privremene uprave nad BiH - bez posebnih političko-nacionalnih konotacija, naprosto iz stilskih razloga. Time se ipak posredno htjelo istaći da je riječ o jednoj zemlji u zemljopisnom i upravno-političkom smislu. Pojam koriste i Srbi („Herceg-Bosna, Lika, to je srpska dika“). Koriste ga sve do 1992., naravno, i muslimani.

Poznati hercegovački učitelj i prikupljač narodnih običaja i umotvorina **Ivan Zovko** objavljuje svoje djelo pod naslovom „Hrvatstvo u narodnoj predaji i običajima po Herceg-Bosni“, Mostar, 1899. Pregledom toga štiva ustanovit ćemo da se Zovkino istraživanje odnosi isključivo

5

ETNIČKA POVJEST
BOSNE I HERCEGOVINE

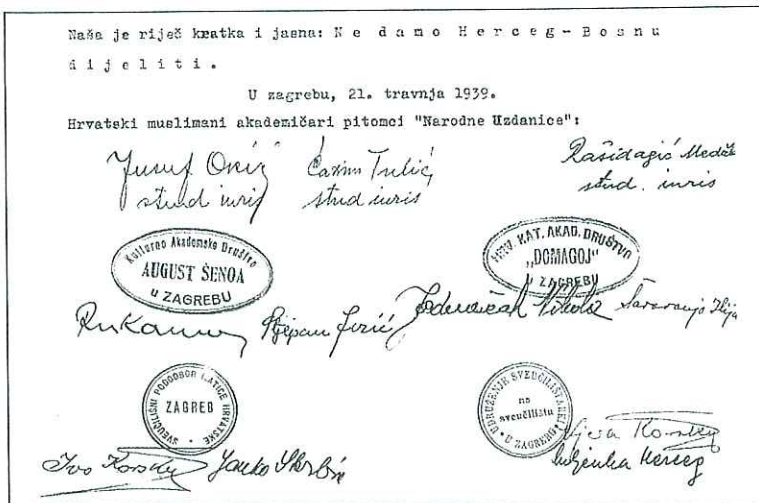

ZIRAL

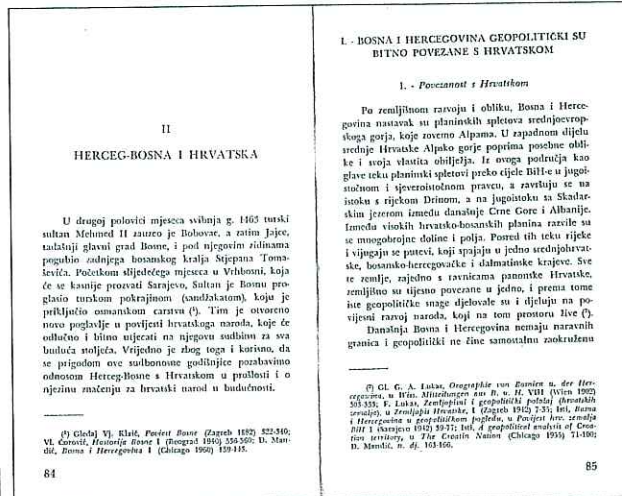
na područje unutar granica Bosne i Hercegovine.

Dr. Krunoslav Draganović objavljuje svoju povijesnu raspravu „Hrvati i Herceg-Bosna“, Sarajevo, 1940., a **dr. fra Dominik Mandić** podulju raspravu povodom 500. obljetnice pada Bosne „Herceg-Bosna i Hrvatska“, Buenos Aires, 1963. {posebni otisak iz „Hrvatske revije“, god. XIII, sv. 4 (52)}. U tekstovima gotovo ni jedan ni drugi ne spominju Herceg-Bosnu, nego raščlanjuju povijest starih zemalja Bosne i Hercegovine.

Kako je već prethodno spomenuto, u narodnim pričama i pjesmama moglo bi se pronaći dosta mjesta o Herceg-Bosni, jer je to poetskiji i u tu svrhu prikladniji izraz za zemlju Bosnu i Hercegovinu. Pa i naši stari su u svojim zimskim razgovorima pripovijedali radije o Herceg-Bosni jer je to bio laganiji izraz koji se uvriježio u govorni jezik. Tome se, međutim, ne može pripisati nikakva politička primi-

Protiv podjele Herceg-Bosne 1939.

D. Mandić usporedno koristi nazive BiH i Herceg-Bosna

